

Marta Luttgrodt säljer SABMillers öl i sin lilla matbod och har betalat mer skatt under de senaste två åren än hennes granne bryggerijätten SABMiller.

Foto: © Jane Hahn/ActionAid

Sista beställningen – SABMiller måste sluta smita från skatter i Afrika och i Indien

År 1957 blev Ghana det första landet i Afrika att frigöra sig från kolonialväldets styre. Idag ses Ghana av många som ett föregångsland för ekonomisk och politisk utveckling – en "framgångsrik aktör" när det gäller att försöka uppnå millenniemålen. Men, liksom i de flesta afrikanska länder behöver regeringen få in mycket större skatteintäkter för att kunna ge sina medborgare den samhällsservice som är nödvändig för att bekämpa fattigdomen i landet.

Under 1900-talet var Ghana först inom ett område som till att börja med inte var speciellt anmärkningsvärt, år 1933 etablerades nämligen Västafrikas första bryggeri i huvudstaden Accra. Accra Brewery som idag ägs av den multinationella jätten SABMiller är ett tydligt exempel på hur storföretag använder olika tekniker för att undvika bolagsskatt. Under de senaste två åren har bolaget inte betalat någon inkomstskatt, men har överfört miljontals pund till sina dotterbolag i skatteparadis. SABMiller-koncernen gör en vinst på mer än 22 miljarder kronor per år.

ActionAid har använt sig av offentliga ekonomiska redovisningar, gjort intervjuer med regeringstjänstemän och genomfört egna undersökningar för att ta reda på hur SABMiller går tillväga för att undvika att betala skatt i Afrika och Indien.

SABMiller är världens näst största öltillverkare med intressen på sex kontinenter. Varumärkesportföljen innehåller internationellt kända ölsorter som Grolsch, Peroni och Miller, samt legendariska afrikanska ölsorter som Castle och Stone Lager. Afrika är företagets bas, den kontinent där allt startade och vars bryggerinäring företaget dominerar. Trots det har koncernen fler skatteparadisbolag – hela 65 stycken – än den har bryggerier och flasktappningsanläggningar i Afrika. Som framgår av vår rapport har man tack vare skickliga bokföringsmanövrar lyckats slussa ut vinsterna från de afrikanska och indiska bolagen till bolagen i skatteparadis, ett tillvägagångssätt som enligt våra beräkningar minskar skatteintäkterna i de afrikanska länderna med så mycket som en femtedel.

SKATTER ÄR PRISET FÖR ETT FUNGERANDE SAMHÄLLE

Skatterna betalar för själva stommen i våra liv – till exempel skolor, sjukhus och vägar. Skatten är en nödvändig förutsättning för en fungerande stat, vilket i sig är en nödvändighet för ekonomisk tillväxt och skydd av de mänskliga rättigheterna.

De multinationella företagen, som varje år tjänar flera miljarder pund på utvecklingsländerna, behöver dessa skattefinansierade skolor, sjukhus och vägar i lika hög grad

som lokalbefolkningarna. Trots detta är skatteplanering själva grunden till deras investeringsstrategi i utvecklingsländerna. OECD, som av de rika länderna utsetts till globalt organ i kampen mot skattesmitning, har beräknat att skatteparadisen kostar Afrika många gånger mer i form av uteblivna skatteintäkter än vad Afrika tar emot i bistånd.

Det lönsamma sökandet efter olika sätt att betala mindre skatt, skapa komplexa företagsstrukturer, skicka pengar via skatteparadis utan insyn och anlita högt betalda specialister för att hitta kryphål är lagligt. Det är faktiskt så vanligt att det är allmänt accepterat som ett normalt sätt att bedriva verksamhet. Det ger de multinationella företagen en klar fördel mot deras lokala konkurrenter.

Det finns emellertid en del som tyder på att vågskålen håller på att tippa över mot en mer kritisk syn på skattesmitning i utvecklingsländerna. Sydafrikas finansminister har kallat aktiv skatteplanering för "en allvarlig cancersvulst som ätit sig in i många länders skattesystem". En av de större delägarna hos revisionsbyrån PriceWaterhouse Coopers berättade tidigare i år för Daily Telegraph att "frågan om skatter och utvecklingsländerna finns på dagordningen vilket borde ge varje välplanerat företag en tankeställare".

DEM BETALAR MER?

Ghana har gjort många sociala och ekonomiska framsteg under de senaste 20 åren. Sedan 1990 har andelen hungrande minskat med tre fjärdedelar. Antalet barn som går i skolan har ökat och idag går åtta av tio barn i småskolan, både flickor och pojkar. Landet har fram till idag haft fem fria och rättvisa val i följd. Ghana har dessutom gjort stora framsteg när det gäller att utveckla sitt skatteunderlag och skatterna utgör idag 22 procent av nationalinkomsterna, vilket är mycket högre än i grannländerna, fast samtidigt lägre än i rika länder där landsgenomsnittet är 36 procent.

Ghana behöver fortfarande göra mer för att bekämpa fattigdomen. Kvinnorna i Ghana löper 70 gånger större risk att dö i barnsäng än kvinnor i Storbritannien. Barnen löper 13 gånger större risk att dö före fem års ålder. En tredjedel av landets befolkning smittas varje år av malaria. Ghana skulle kunna utträtta mycket med större skatteintäkter.

SABMillers dotterbolag Accra Brewery är landets näst största öltillverkare och pumpar ut öl till ett värde av 320 miljoner kronor, en siffra som bara ökar. Trots detta har företaget redovisat en förlust under de senaste två åren och har betalat bolagsskatt enbart under ett år perioden 2007-2010.

"Wow. Det är otroligt", säger Marta Luttgrodt när hon får höra detta. Marta säljer SABMillers Club-öl i sin lilla mat- och ölbod för 10 kronor flaskan i skuggan av det bryggeri där ölet tillverkas. Hon och hennes tre medarbetare jobbar hårt för att få det lilla företaget att gå runt och deras arbetsdag börjar redan halv sju på morgonen och slutar klockan åtta på kvällen.

Martas verksamhet redovisar en vinst på ungefär 2 500 kronor per månad. Som skattebetalare måste hon kunna uppvisa två

stämplor från skattemyndigheten som bevis på att hon betalat en fast avgift på 120 kronor varje år till Accras kommunala myndigheter och 100 kronor varje kvartal till Ghanas skattemyndigheter. Martas skatt kanske kan verka vara blygsam men förvånande nog har hon betalat mer skatt under de senaste två åren än hennes granne och leverantör som ingår i en global multimiljardverksamhet.

Ghanas regering vill att fler småföretagare som Marta ska omfattas av skattesystemet – och går hårt fram mot dem som inte har råd att betala sin skatt. "Vi småföretagare har det svårt med myndigheterna – om vi inte betalar sätter de hänglås på våra butiker", säger Marta.

FYRA SÄTT ATT UNDVIKA SKATT

Hur kan det komma sig att Marta betalar mer skatt än Accra-bryggeriet? Svaret ligger delvis i den omfattande "internprissättning" som tillämpas av SABMillers dotterbolag i utvecklingsländerna till systerföretagen i skatteparadisen. Dessa betalningar kan innebära att vinsterna manipuleras att minska eller helt ätas upp bara genom ett penndrag, och därmed krymper företagets skattenota.

"Beskattningen av internationella transaktioner, i synnerhet internprissättningen har blivit allt mer problematisk", säger man hos African Tax Administrators' Forum.

Det finns anledning att ifrågasätta om de riktlinjer för internprissättning som angetts av OECD är anpassade för länder som Ghana. Kanske är andra modeller, till exempel de som finns i Brasilien och USA, lättare att kontrollera och administrera för utvecklingsländerna. ActionAid har tittat närmare på redovisningen hos åtta dotterbolag i SABMiller-koncernen i fem afrikanska länder – Ghana, Moçambique, Tanzania, Sydafrika och Zambia – samt i Indien. Vi undersökte samtidigt skattesystemen i dessa länder och kunde på så sätt göra en beräkning av vilka kostnader deras regeringar fått bära på grund av tillämpningen av fyra olika metoder för att komma undan skatten. Vi har beräknat att regeringarna kan ha förlorat hela 220 miljoner kronor till följd av SABMillers skickliga manövrar för att komma undan skatt – en summa som skulle räcka för att en kvarts miljon barn skulle kunna gå i skolan.

När ActionAid ställde SABMiller mot väggen svarade de: "Hela vår verksamhet bygger på efterlevnaden av gällande skattelagar. Vi har ett aktivt samarbete med skattemyndigheterna och är helt öppna med hur vi bedriver vår verksamhet. Vi följer alla förordningar om internprissättning i de länder där vi bedriver verksamhet liksom principerna i OECD:s riktlinjer. Vi ägnar oss inte åt offensiv skatteplanering." (För mer information om ActionAids rapport och reaktionerna på den, gå till www.actionaid.org.uk/schtop.)

Skatteflyktsåtgärd 1: Etablering i Nederländerna

Flera av de lokala ölmärken som säljs av SABMillers dotterbolag i utvecklingsländerna ägs inte av de länder där de en gång startades och där de framställs och bryggs, utan i Nederländerna. SABMiller International BV som ligger i Rotterdam äger afrikanska varumärken som Castle, Stone och

Chibuku – och drar fördel av ett antal nya skatteregler som tillkommit i Nederländerna som innebär att företagen betalar i stort sett ingen skatt alls på de royalties som de tjänar. SABMiller har förhandlat fram en överenskommelse med de nederländska skattemyndigheterna som är värd miljontals pund i form av minskade skatter.

De sex SABMiller-företagen i Afrika betalade enligt de senaste räkenskaperna 275 miljoner kronor i royalties till det nederländska bolaget under förra året. Om de av bolagets verksamheter i Afrika som inte offentliggör sin redovisning betalar lika stora belopp, blir summan 475 miljoner kronor. Detta motsvarar en kalkylerad förlust av skatteintäkter för de afrikanska länderna på 110 miljoner kronor.

Skatteflyktsätgård 2: Schweiz' roll

I det här fallet betalar SABMillers afrikanska och indiska dotterbolag upptrissade "förvaltningsavgifter" till sina systerbolag i europeiska skatteparadis där de effektiva skattesatserna är lägre, framförallt i Schweiz. I Ghana uppgår avgifterna till 4,6 procent av företagets intäkter varje år. I Indien slukar avgifterna hela den skattepliktiga vinsten.

SABMiller uppger att en av företagets strategiska prioriteter är att hela tiden "öka lönsamheten för de lokala verksamheterna", men medger samtidigt att betalningarna för dessa förädlade tjänster slussas över till skatteparadis. En medarbetare som arbetar på SABMillers schweiziska kontor, vilket tar emot miljontals pund årligen från Afrika för förvaltningstjänster berättade: "Vi sysslar inte med sådant här, vi är bara huvudkontor för Europa".

I Ghana kan det räcka med att det finns ett avtal om betalning av förvaltningsavgifter för att företaget ska anses följa de lokala bestämmelserna, men chefen för Ghanas skattemyndighet berättade för ActionAid att "förvaltningsavgifterna är någonting som utnyttjas i bred omfattning [för att undvika skatt] och huvudsakligen därför att det är svårt att verifiera rimligheten hos dessa förvaltningsavgifter."

ActionAid beräknar att de betalningar av förvaltningsavgifter som gjorts av SABMiller i Afrika och Indien uppgår till drygt 510 miljoner kronor per år vilket innebär att regeringarna undanhålls skatteintäkter på 105 miljoner kronor.

Skatteflyktsätgård 3: Ta en tur till Mauritius

Hur skulle du frakta varor från Sydafrika till Ghana? Om du frågar en elev i en geografiklass kan du förvänta dig att han/hon svarar att du tar till höger vid Kapstaden och sedan fortsätter norrut längs Afrikas västkust. Men om du frågar en skatteplanerare kommer han/hon att svara att det är bäst att du skickar alla dokument i motsatt riktning. När det gäller den tredje skatteflyktsätgården upphandlas varorna av Accra Brewery från ett annat dotterbolag till SABMiller som ligger på Mauritius, på 7 00 mils avstånd från Ghana i Indiska oceanen.

Det Mauritiusbaserade bolaget, Mubex, gör en vinst på de här transaktionerna, men på grund av den sekretess som omger skatteparadisen kan vi inte veta hur stor vinsten är. Men när företagets vinst beskattas med 3 procent istället för 25 procent hos deras affärspartner i Ghana finns det många skäl att försäkra sig om att vinsterna blir så stora som möjligt. Den här skatteflyktsätgården är så pass ny att det är svårt att dra några slutsatser om hur mycket skatteintäkter som går förlorat, men det skulle kunna handla om såpass mycket som 7,4 miljoner kronor per år i Ghana.

Skatteflyktsätgård 4: Skattelättnader för skulder

Accra Brewery lånade en stor summa pengar från samma Mauritiusbolag som nämns ovan. Lånet är större än vad någon hypoteksbank skulle bevilja, mer än sju gånger Accra Brewerys eget kapital. Vi har beräknat att räntekostnaderna för detta lån är så höga att hela 836 000 kronor av Accra Brewerys skatteunderlag försvinner varje år.

ETT RECEPT FÖR ANSVARSFULL SKATTEBETALNING

SABMiller är inget särfall i det här sammanhanget. Företagets metoder för att undvika skatt är långt ifrån ovanliga. Tvärtom finns det en viss modell som följs av multinationella företag över hela världen. ActionAid menar att det här måste förändras.

SABMiller säger att det man uppriktigt vill få till stånd är en hållbar utveckling, och är måna om att det ska vara "integrerat i vår beslutsprocess och vårt sätt att bedriva vår verksamhet". "Men det överlägset största bidraget som ett företag kan göra för utvecklingen är att bedriva sin verksamhet – betala leverantörer, betala löner, betala skatter", säger SABMillers VD Graham Mackay.

VAD ÄR SKILLNADEN MELLAN SKATTEPLANERING OCH SKATTEFLYKT?

Skatteplanering är avsedd att följa lagens bokstav, inte att bryta mot den som är fallet när det handlar om skatteflykt. Vi använder denna term för att beskriva strategier som är tillåtna enligt lagen men som ActionAid ser som etiskt tvivelaktiga.

I samband med denna rapport använder vi termerna "skatteflykt" och "skatteplanering" som synonyma begrepp. Vi hävdar på intet sätt att SABMiller har brutit mot lagen genom skatteflykt.

Accra Brewery är ett av 37 bryggerier som ägs av SABMiller i Afrika.

Foto: © Jane Hahn/ActionAid

Företaget har trots detta ingen strategi för att betala skatt på ett hållbart sätt. Skatter omnämns överhuvudtaget inte i företagets 10 hållbarhetsprinciper, inte heller i företagets etiska uppförandekod. Varje bolag som gör anspråk på att gå i spetsen för hållbar utveckling måste ta den här frågan på allvar.

REGERINGARNAS ANSVAR

Varje aktivitet vi har kommit i kontakt med under arbetet med denna rapport bedrevs i enlighet med det sätt på vilket lagar och förordningar rutinmässigt tolkas på nationell nivå och alltid med uttryckligt godkännande från regeringsorgan.

Vi anser att världens regeringar måste inleda ett globalt samarbete inom en rad områden:

1. Skärpa skattelagarna och öka utvecklingsländers skattemyndigheters kapacitet att beskatta multinationella företagen.
2. Öka insynen och öppenheten ifråga om företagens rapporter genom att göra företagens redovisning och information om så kallat beneficial ownership tillgänglig för allmänheten och skapa en global rapporteringsstandard mellan länderna. I flera av länderna var det omöjligt för oss att genomföra undersökningen på grund av att sådan insyns rätt saknades, i vissa länder var det särskilt svårt att få tillgång till företagets redovisning.
3. Utvecklingsländerna bör inte överge sin rätt att beskatta royalties, förvaltningsavgifter och andra utlandsbetalningar vid källan, i synnerhet när de förhandlar om dubbelbeskattningsavtal. Det är anmärkningsvärt att de skatteförluster som Ghanas och Zambias regeringar av allt att döma lidit på grund av de system vi avslöjat här, har ökat som ett resultat av deras dubbelbeskattningsavtal med Schweiz och

Nederländerna.

4. Samtidigt borde utvecklingsländerna undersöka och vid behov reformera sitt sätt att beskatta multinationella företag – till exempel med skattefördragsnätverk, källskatt och regler om utlandsägda företag – i syfte att göra det mindre lönsamt med skatteflyktsåtgärder i utvecklingsländerna istället för mer lönsamt.
5. G20-länderna och EU:s medlemsstater måste också samarbeta och hota med nya åtgärder mot skatteparadis.
6. Uppgradera FN:s skattekommitté till ett mellanstatligt organ där man kan diskutera politiska frågor som avser internationell beskattning.

Det viktiga är att man får till stånd ett system som inte tillåter att stora multinationella företag plundrar sina dotterbolag på den skattepliktiga vinsten och utnyttjar värdet på sina immateriella tillgångar på ett felaktigt sätt. Ett system som kommer tillrätta med otydligheten i definitionen av marknadsmässiga priser och obalansen när det gäller information från dem själva och skattemyndigheterna. Ett system där utvecklingsländerna har möjlighet att behålla en större beskattningsbar andel från de multinationella företag som är baserade i de rika länderna.

Regeringar världen över har idag stora brister i sina skattesystem och det är hög tid att vidta åtgärder för att råda bot på det.

ACTIONAID UPPMANAR SABMILLER ATT GÖRA TRE SAKER:

1. Inta en ansvarsfull hållning i skattefrågan. Sluta använda skatteparadis för att slussa vinster från Afrika, till exempel genom att upphöra med de dyra betalningarna för lönsamma varumärkesrättigheter och förvaltningstjänster till Schweiz och Nederländerna.
2. Prioritera skattefrågorna i sitt arbete för etiskt och socialt ansvarstagande. SABMiller måste införa en uppförandekod för att betala skatter som går i linje med deras principer för hållbar utveckling. Företaget borde vara öppet ifråga om hur man utnyttjar skatteparadis och skatteplaneringstekniker.
3. Visa större öppenhet när det gäller företagets ekonomiska information. Offentliggör alla dotterbolags redovisningar – särskilt för bolag som verkar i länder där redovisningen hålls hemlig – och ge en sammanfattning över hur bolagen i respektive land betalar skatt.